

LINGHEA

CRETA

ÎNCEPE CĂLĂTORIA

Vestul Cretei

0 5 km

Respect pentru oameni și cărți

INTRODUCERE	8
-------------	---

SCURT ISTORIC	14
---------------	----

UNDE MERGEM	29
-------------	----

Heraklion	29
-----------	----

Centrul orașului 31, Zona portului 32, La sud de centrul orașului 33, Muzeul Arheologic 34

Regiunea centrală a Cretei	39
----------------------------	----

Cnossos 39, Către Gortys (Górtyna) 43, Phaistos 45, Agía Triáda și Vóri 47, De la Mátala la Agía Galíni 48, Munții din centrul insulei 49

Regiunea de est a Cretei	51
--------------------------	----

Stațiuni gălăgioase 51, De la Mátia la Neápoli 52, Ágios Nikólaos 54, De la Eloúnda la Insula Spinalóna 55, În interiorul insulei către Kritsá 57, Platoul Lasíthi 58, Spre est către Sitía 60, De la Toploú la Zákros 62, Coasta sud-estică 65

Regiunea vestică a Cretei	67
---------------------------	----

La sud de Réthymno 71, Coasta sudică 73, De la Réthymno la Chania 76, Chania 77, La vest de Chania 80, Munții Albi și Canionul Samariá 82

Excursie la Santoríni	84
-----------------------	----

Firá 84, Ía 86, Pýrgos, Profitis Ilías și Akrotíri 86

 TIMP LIBER	89
--	----

Sport	89
Divertisment	91
Cumpărături	94
În concediu cu copii	100

 MASA ÎN ORAȘ	102
--	-----

 SFATURI DE CĂLĂTORIE	117
--	-----

 HOTELURI RECOMANDATE	134
--	-----

 INDEX	141
---	-----

CURIOZITĂȚI

Conflict de interese	13
Renașterea cretană	21
Repere istorice	27
Tehnicile de construcție minoice	40
Ritualuri și ceremonii sacrificiale	42
Ceramică de Kamáres	44
Celebritate peste noapte	57
Fenomene naturale sau stafii?	75
Dansul lui Zorba	92
Calendarul evenimentelor	101
Melcii – o delicatessă	105

Artul venețian din Chania

UNDE MERGEM

Creta este o insulă mare, așadar dacă vă doriți să vizitați tot ce are mai frumos, este important să vă alegeți bine itinerariul. Dacă vă alegeți cazarea mai în centru, veți putea face excursii, atât în regiunea de est, cât și în vest, dar dacă stați pe coasta de est va fi mult mai greu să vedeți partea opusă a insulei și invers.

Acest ghid împarte Creta în patru regiuni: mai întâi capitala, Heraklion, apoi regiunea centrală, apoi mergem spre est, înainte de a explora regiunea vestică a insulei. Sunt incluse principalele atracții, dar nu uitați că zona rurală este plină de comori ascunse: sate tradiționale, biserici împodobite cu fresce și cărări de munte – toate așteaptă să fie descoperite.

HERAKLION

Heraklion ● este o surpriză pentru călătorii care sunt obișnuiți cu porturile grecești din partea de nord a Mării Egee. Este al patrulea cel mai mare oraș din Grecia (cu o populație de cca 160 000 de locuitori), fiind centrul administrativ și comercial al Cretei. În ciuda perioadei dificile prin care trece întreaga insulă – iarna, șomajul trece de 25% – zona din jurul universității este plină de viață, cu un aer sofisticat, asemănător altor orașe universitare din Grecia, precum Patra sau Ioannina. Dar aceasta nu este singura față a orașului. În zona de lângă port, veți găsi o mulțime de bărci de pescuit, deținute de localnici, baza comerțului cu pește, iar pe străzile înguste sunt diverse ateliere.

Adevărul e că Heraklion nu este chiar cel mai atrăgător oraș; bombardat intens în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, a fost ulterior victima unor proiecte de dezvoltare nu foarte bine puse la punct și abia recent au început proiecte pentru conservarea și

Fortăreața Venețiană păzește
portul din Heraklion

restaurarea clădirilor medievale și a monumentelor publice. Alocați-vă timp să explorați străduțele înguste din spatele bulevardelor pline de mașini și nu veți regreta.

Heraklion a fost cândva un port important în timpul civilizației minoice, devenind cunoscut sub numele de Heracleum în perioada dominației romane. Andaluzienii care au întemeiat Emiratul Cretei au construit aici un castel mare, iar venețienii și-au stabilit aici capitala, redenumind orașul și insula Candia. Candia a prosperat sub controlul venețienilor și când armatele turce au invadat insula au avut nevoie de 22 de ani pentru a-l cuceri, în 1669. Kandiye, așa cum o numeau turcii, nu era importantă pentru Imperiul Otoman, așa că dezvoltarea orașului (și deci a insulei) a stagnat până la uniunea cu Grecia, care a adus un nou suflu. A fost declarat din nou capitală în 1971, titlu deținut până atunci de Chania, aflat mai la vest. La Heraklion s-a născut cunoscutul pictor El Greco, al cărui nume real este Doménikos Theotokópoulos.

CENTRUL ORĂȘULUI

Centrul orașului se află înăuntrul fortăreței construite de venețieni și întărite de otomani. Dacă vreți să vă dați seama cât de mare era citadela, mergeți de-a lungul zidurilor. Inima orașului este mica **Platia Venizélou** (Piața Venizelos), plină de cafenele și restaurante. În centru, este **Fântâna Morosini** ④, care datează din perioada venețiană, deși statuile cu lei sunt cu 300 de ani mai recente și i-au făcut pe localnici să poreclească locul **Platia Leondária** (Piața Leilor). De aici, puteți merge pe jos către majoritatea atracțiilor importante din Heraklion, una dintre cele mai apropiate fiind **Ágios Markos** (Sf. Marcu), o biserică venețiană care astăzi adăpostește o galerie de artă.

La nord, de-a lungul străzii pietonale Ikostipémtis Avgoustou (Str. 25 August), se poate vedea fața impresionantă a **Logiei Venețiene**, construită inițial

în 1628, dar refăcută după Al Doilea Război Mondial. Birourile municipale din Heraklion se găsesc o parte aici și o parte în Andrógeio Mégaro. Plimbați-vă în jurul logiei și veți găsi **Biserica Ágios Títos** ⑤ înființată la finalul mileniului I, în onoarea Sf. Titus, primul episcop și protectorul insulei. Când a fost sfințită biserica, trupul sfântului a fost adus aici de la Gortys. Venețienii au luat moaștele cu ei la Veneția atunci când au părăsit Creta, iar biserica a fost

Ce se ascunde într-un nume?

Heraklion a primit de la romani numele de Heracleum, după care arabii din Andaluzia l-au schimbat în Rabbh-al-Khandaq. Sub greci, în timpul lui Nikephoros Phokas s-a numit Hándax. Venețienii l-au botezat Candia. În timpul ocupației otomane, musulmanii îi spuneau Kandiye, iar cretanii îl numeau Megalo Kastro („Marea Fortăreață”). Numele Heraklion a fost oficial adoptat abia în 1913.

transformată în moschee după un cutremur din 1856, ceea ce explică decorațiunile de pe zidurile exterioare ale clădirii. În 1966, autoritățile venețiene au returnat scheletul Sf. Titus, care se află acum în biserică, împreună cu tablouri ce înfățișează momente din viața acestuia. Puțin mai încolo este un mic parc cu cafenele.

ZONA PORTULUI

Continuați-vă drumul pe strada 25 August și veți ajunge la malul apei și la maiestuoasa **Fortăreață Venețiană** ① (Koulés; vara zilnic 8:00–20:00), construită pentru a proteja portul. Pe drum, veți trece de arcadele de la **arsenalia** (depourile pentru repararea bărcilor venețiene), dar și pe lângă flota de bărci de pescuit, mici și colorate, pline cu plase galbene. Fortăreața a fost finalizată în 1540, pentru a proteja orașul împotriva amenințărilor otomane și, dacă ne uităm la construcție, putem înțelege cum de Candia a reușit să țină piept atacurilor, mult după ce restul Cretei fusese cucerită. Fortăreața a fost redeschisă în 2016, împreună cu o expoziție nouă care îi prezintă istoria. Turul interiorului vă oferă o imagine de ansamblu în acest sens, iar priveliștea de pe metereze este foarte frumoasă.

După o scurtă plimbare spre vest, de-a lungul falezei, pe lângă fosta mănăstire dominicană Ágios Pétros (Sf. Petru), veți ajunge la **Muzeul de Istorie din Creta** ② (www.historical-museum.gr; apr.–oct. L–S 9:00–17:00, nov.–mar. L–S 9:00–15:30), găzduit într-o clădire impresionantă, jumătate vilă venețiană, jumătate clădire modernă din sticlă. Muzeul spune istoria Cretei, împărțită mai degrabă pe teme, decât cronologic, din perioada Imperiului Bizantin și până în prezent, conținând și elemente de etnografie. Colecția conține icoane și fragmente de fresce salvate din bisericiile de pe insulă, sculpturi în piatră, documente care atestă comunitățile evreiești, musulmane și armenie de pe insulă, textile și chiar și un interior al unei case cretane tradiționale. Reprezentările

care înfățișează Heraklion în diverse momente istorice arată cum s-a schimbat orașul, iar cu ajutorul modelului interactiv al orașului medieval puteți vedea multe dintre monumentele care, din păcate, au fost distruse începând cu 1897. Veți observa importanța acordată luptei pentru independența Cretei și rezistenței din cel de-Al Doilea Război Mondial (inclusiv sabotajul din 1942 asupra aerodromului german) și puteți admira și singurele două tablouri semnate El Greco rămase pe insulă.

Muzeul de Istorie Naturală din Creta ③ (www.nhmc.uoc.gr; L–V 9:00–21:00, S–D 10:00–21:00) se află în apropiere, într-o fostă uzină de la malul mării. Muzeul are o colecție interesantă de specimene de floră și faună și chiar și un simulator de cutremur unde vizitatorii pot experimenta un cutremur cu magnitudinea de până la 6 grade pe scara Richter (o dată la fiecare jumătate de oră).

LA SUD DE CENTRUL ORAȘULUI

La sud de Piața Leilor, este **Strada 1866** denumită „Strada Pieței”, care păstrează o atmosferă de bazar. Vă puteți plimba printre tarabele cu produse proaspete și suveniruri, sau puteți mânca ceva la una din multele *ouzeris*, unde iau masa lucrătorii din piață. La capătul sudic al străzii, este **Platia Kornárou** ④ (Piața Kornarou), unde veți vedea o construcție hexagonală otomană (în care acum este amenajată o cafenea) lângă **Fântâna**

Piața de pe Strada 1866

Bembo (Kríni Bémbo), creată în 1588 din elemente arhitecturale refolosite, inclusiv torsul unei statui romane.

La scurtă distanță spre nord-vest de aici, de-a lungul drumului interior, veți ajunge la **Platia Agías Ekaterínis** (Piața Sf. Ecaterina) unde catedrala din sec. XIX, Ágios Minás, face celelalte două clădiri bisericesti să pară minuscule. Biserica din imediata apropiere se numește tot **Ágios Minás** și are un iconoclast splendid – dacă biserica este închisă, cereți cheia de la catedrală. În spatele acestor două biserici, este altarul de sec. XV, de la care vine numele pieței:

Agía Ekateríni (Sf. Ecaterina). Acesta a aparținut inițial mănăstirii cu același nume, aflată în Peninsula Sinai, Egipt. Astăzi, aici se află

Muzeul Sf. Ecaterina ☉ (apr.–sept. L–S 9:30–19:30, oct.–mar. L–V 10:00–16:00) – cu o mulțime de obiecte de artă aduse din bisericile și mănăstirile din insulă, inclusiv șase icoane de mari dimensiuni ale cunoscutului artist cretan Mihail Damaskinos.

MUZEUL ARHEOLOGIC

De la Piața Leilor mergeți spre sud-est, de-a lungul străzii pietonale Dedálou, ca să ajungeți la cel mai important obiectiv turistic din oraș, **Muzeul Arheologic din Heraklion** ☉ (www.heraklionmuseum.gr; apr.–oct. zilnic 8:00–20:00, nov.–mar. L 11:00–17:00, Ma–D 8:00–15:00). Cu una dintre cele mai impresionante colecții arheologice din lume, muzeul aduce laolaltă descoperiri de pe întreaga insulă, din fiecare epocă istorică a Cretei. La loc de cinste sunt obiectele civilizației minoice.

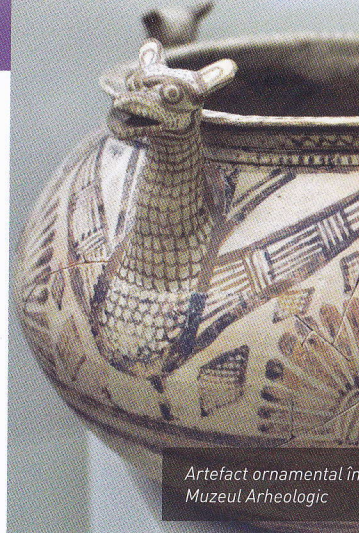
Fiind centrul preeminent al acestui popor antic, Creta este principala sursă de informație cu privire la poporul minonian, datorită descoperirilor arheologice. Deși muzeul ar fi destul de impresionant și dacă nu ar conține altceva, aici mai puteți vedea și o mulțime de obiecte antice grecești și romane, așadar trebuie neapărat să intre pe lista dvs. de vacanță, pentru că obiectele de aici vă vor ajuta să înțelegeți mai bine celelalte situri antice, care

acum sunt goale. Muzeul s-a redeschis în 2014, după un program intens de renovare. Pentru a aprecia cu adevărat frumusețea acestuia trebuie să alocați câteva ore bune vizitei – detaliile de pe obiectele de ceramică și fresce, precum și măiestria bijuteriilor sunt fascinante. Încercați să ajungeți cât mai devreme sau după-amiaza târziu, pentru a evita grupurile organizate care ajung, în general, pe la prânz. Cele 24 de camere sunt organizate

în ordine cronologică, începând cu perioada neolitică și până la cea romană, grupând obiecte în funcție de locul unde au fost descoperite; singura cameră care nu respectă acest criteriu al cronologiei este cea dedicată picturilor și sculpturilor minoice în zid.

Cele mai vechi obiecte găsite pe insulă datează din 7 000 î.e.n. (perioadele neolitică și prepațală). Majoritatea au fost găsite la Mohlotes, pe coasta nord-estică a insulei. Printre obiectele de ceramică expuse se numără și un taur cu un acrobat care se ține de una dintre coarnele animalului, destul de simplu lucrat, dar și obiecte mai minuțios lucrate, precum *pyxis* (o cutie de bijuterii) din piatră, decorată cu elemente geometrice și un animal care stă culcat.

Descoperirile din perioada protopațală (2000–1700 î.e.n.) includ exemple timpurii de ceramică de Kamáres, găsite în ruinele de la Knossos. Sunt expuse și obiecte în miniatură, absolut fascinante, printre care și o serie de plăci minuscule de faianță reprezentând fațadele caselor minoice.

Artefact ornamental în Muzeul Arheologic

Cea mai delicată descoperire este însă cea de la Palatul Phaistos, **Discul din Phaistos**, un disc de ceramică cu un diametru de 16 cm, decorat cu hieroglife și simboluri geometrice care încă nu au fost descifrate.

Obiectele ce aparțin epocii de aur a civilizației minoice – perioada neopalațială (1700–1450 î.e.n.) – au fost descoperite în principal în palatele Cnossos, Mălia și Phaistos. Merită menționat superbul *rhyton* (vas de libații) sculptat din steatit negru, în formă de cap de taur. Taurul era unul dintre cele mai importante simboluri religioase pentru minonienii, iar această piesă a fost cel mai probabil creată de unul dintre cei mai pricepuți artizani ai vremii.

Există și obiecte care datează din perioada de sfârșit a civilizației minoice (1450–1400 î.e.n.). Merită să vă opriți și asupra ceramicii și a obiectelor din piatră, dar cele mai importante exponate sunt tăblițele de ceramică inscripționate, ale căror sensuri nu au fost încă descifrate (grupul A). Cele din grupul B au fost descifrate în 1952, fiind de origine miceniană – ceea ce arată că la momentul la care au fost scrise, minonienii pierduseră deja controlul orașelor importante.

La muzeu este și o replică foarte frumoasă a unei case minoice, cu terasă pe acoperiș și geamuri mici, menite să țină departe soarele arzător și vânturile puternice ale Cretei.

Mormintele din perioada neopalațială și post-palațială conțineau și ele obiecte frumoase din ceramică, dar și caschete, mânere de sabie și bijuterii din aur.

Colecția de unelte gospodărești și personale găsite în palate în jurul camerelor

Proteste publice

În 1979, prim-ministrul Constantine Karamalis a vrut să împrumute o parte din colecția de obiecte minoice și să o ducă la muzeele din străinătate. Cretanii au ieșit în stradă să protesteze împotriva luării tezaurului antic de la Muzeul Arheologic din Heraklion.

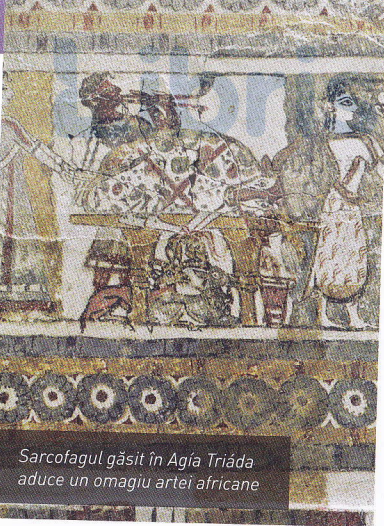

Faimoasa frescă ce înfățișează un taur și un acrobat

regale, *Megara*, include vase din piatră, ceramică, topoare și chiar și o roată de olărit. Sunt și câteva vase din steatit, minunat sculptate, inclusiv **Vasul Recoltei** descoperit la Agia Triada și decorat cu reliefuri reprezentând bărbați la munca câmpului.

O parte dintre obiecte provin de la palatul din Zakros, din estul îndepărtat al Cretei. Amfora „marină” este decorată cu caracatițe și argonauți. Un *rhyton* din piatră și cristal este dovada măiestriei și bunului gust care au caracterizat perioada neopalațială. Există obiecte și din alte zone din regiunea de est a Cretei, din perioada post-palațială (1400–1100 î.e.n.) și din perioada cuprinsă între anii 1100 și 650 î.e.n., inclusiv o colecție bogată de bijuterii din aur. Puteți vedea și sarcofage minoice pictate, multe decorate cu pești și păsări.

Muzeul Arheologic din Heraklion este locul unde puteți vedea cele mai frumoase **fresce** găsite pe teritoriul regatului minoic, care datează din 1600–1400 î.e.n. Acestea prezintă modul în care

Sarcofagul găsit în Agia Triada
aduce un omagiu artei africane

minonienii lucrau și se distrau și care erau simbolurile importante pentru ei – taurul, dar și alte animale terestre și marine. Bărbații – care probabil stăteau mai mult în soare – sunt colorați în nuanțe roșiatice, în timp ce femeile – care probabil că erau mai ferite – sunt pictate mereu în alb.

Decorațiunile în spirală ce împodobesc singurul **sarcofag** din piatră găsit pe insulă (la Agia Triada) încadrează scene de libație și

alte activități religioase. Puteți examina și o miniatură a palatului din Cnossos, despre care se crede că a fost realizată conform formei timpurii a acestuia.

Inelul regelui Minos este un inel din aur, gravat, găsit în 1928, în apropiere de palatul din Cnossos și care mult timp a fost considerat un fals, până ce a fost verificat de experți, în 2002.

Muzeul are și un magazin de unde puteți cumpăra cărți și vederi, și o cafenea, dar sunt și mai multe peste drum de intrare. Tot acolo este și un birou de informații turistice (L-V 9:00–15:00).

Lubitorii de artă contemporană vor dori, cel mai probabil, să viziteze și Muzeul Artelor Vizuale (L-S 10:00–13:00; tel.: 2810 226683), care se găsește pe strada Nymphon nr. 3, la est de Muzeul Arheologic. Înființat în anul 2000, colecția muzeului conține lucrări ale unora dintre cei mai importanți artiști contemporani, cu origini cretane.

REGIUNEA CENTRALĂ A CRETEI

În regiunea centrală a Cretei, cu văi fertile străjuite de munți stâncoși, se cultivă legume și viță-de-vie. În prezent, aici se produc majoritatea alimentelor proaspete consumate pe insulă, inclusiv strugurii pentru vinul de țară, dar asta nu se întâmplă de ieri, de azi; tot aici s-au așezat și minonienii, cel mai cunoscut palat aflându-se la numai câțiva kilometri depărtare de Heraklion. Romanii și-au stabilit și ei capitala tot în această zonă. În jurul acestor importante situri arheologice sunt comunități de fermieri, foarte diferite de ce puteți vedea în oraș și în regiunile de coastă. Acordați-vă timp să explorați câteva dintre aceste sate pentru a înțelege mai bine modul de viață al localnicilor, mai ales că acesta probabil va dispărea, pe măsură ce generațiile mai tinere renunță la viața la sat în favoarea orașelor.

CNOSSOS

La 5 km sud de Heraklion este **Cnossos** 📍 (zilnic 8:00–19:00), cunoscut acum în întreaga lume drept locul unde sir Arthur Evans (la acel moment director al Muzeului Ashmolean din Oxford) a găsit dovezi care să ateste existența civilizațiilor antice din Creta. Evans a fost cel care le-a dat numele de minonieni, după cel mai cunoscut rege al lor, Minos. Echipa lui a început săpăturile arheologice în 1900, după ce nobilul britanic a cumpărat terenul, finanțând programul din fonduri proprii. La scurt timp de la începerea lucrărilor a găsit primele urme ale palatului din Epoca Bronzului, plin de obiecte valoroase.

Cnossos este astăzi cea mai importantă atracție din Creta, și pe bună dreptate. Deși nu s-au găsit izvoare scrise, majoritatea cretanilor cred că Cnossos a fost locul unde a avut loc celebra bătălie dintre Tezeu și Minotaur, în labirintul de sub palatul regelui Minos.